

CZU: 821.135.1(478).09-3

<https://doi.org/10.52505/lecturi.2025.07.14>

IUBIRE VS DEPENDENȚA DE IUBIRE ÎN ROMANUL „DEPENDENȚA” DE CONSTANTIN CHEIANU

Nadejda IVANOV

Institutul de Filologie Română „B. P.-Hasdeu” al USM

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0451-444X>

Rezumat. În comunicarea de față vom releva mecanismele de scindare a individualității personajului Dan Mătășaru prin calitatea relației mamă – copil ce-i denaturează fiului pentru totdeauna percepția iubirii. Cu aceste confuzii dintre iubire și ură (invidie, invalidare, desconsiderare, devalorizare, manipulare afectivă), protagonistul, adult fiind, reacționează acid față de lumea înconjurătoare: își obține succesul și aprecierea (o substituție a iubirii) prin deconspirarea și pedepsirea autorităților politice (asupra cărora proiectează dorința de pedepsire a figurilor parentale) și grație acestui succes se bucură de atenția femeilor, însă le ține la distanță afectivă, limitându-se la relațiile intime. Aceste mecanisme de apărare însă accentuează vidul interior, în special când resimte separarea de o femeie ca pe un abandon matern. Pe de altă parte, romanul *Dependența* redă un context sociocultural al Basarabiei comuniste și postcomuniste și influențele acestor vremuri asupra destinului individului.

Cuvinte-cheie: literatură, personaj, iubire, ură, fractură, imaginar.

Love Versus Love Addiction in *Dependența*, by Constantin Cheianu

Abstract. This paper explores the mechanisms underlying the fragmentation of Dan Mătășaru's individuality, shaped by a dysfunctional mother-child relationship that permanently distorts the son's perception of love. As a result of the confusion between love and hatred – manifested through envy, invalidation, disregard, devaluation, and emotional manipulation – the protagonist, in adulthood, develops a bitter and reactive stance toward the world. He seeks success and public recognition as substitutes for love, achieved by exposing and punishing political authorities onto whom he projects his desire to punish parental figures. This success brings him the attention of women, yet he maintains emotional distance, limiting himself to physical relationships. These defense mechanisms, however, deepen his inner emptiness, particularly when separation from a woman is experienced as a repetition of maternal abandonment. At the same

*time, the novel *Dependența* offers a portrayal of the socio-cultural context of communist and post-communist Bessarabia, emphasizing the influence of historical and political circumstances on the individual's destiny.*

Keywords: *literature, character, love, hate, fracture, imaginary.*

Romanul *Dependența*, de Constantin Cheianu, reflectă vocea unui personaj prins între mrejele ne iubirii din copilărie și încercările desperate de a iubi și de a fi iubit. Dan Mătășaru, un jurnalist profesionist din Republica Moldova, curajos, „bătăios” cu autoritățile politice, aproape un erou al poporului, se simte copleșit de niște „sechele” psihologice din copilărie, ce-i „inundă” tumultuos ființa. Grație intensității memoriei afective, protagonistul rememorează scenele de violență și umilință ale părinților față de el, care, ulterior, în etapa adultă, vor deveni cauza eșecurilor relaționale, a dependențelor sexuale față de femei căsătorite și aprecieri colective. Aceste două linii temporale ale narațiunii alternează de-a lungul romanului, consolidând nucleul identitar, rana narcisică, ontologică și punând în dialog două părți scindate ale personajului.

Dan Mătășaru, numele căruia sugerează un erou care încearcă să „tempereze” furia și nevoia răzbunării față de interiorul psihic (părinții care i-au mutilat copilăria și sinele), o va îndrepta, în scopul defulării, spre guvernare (expresia Legii greșit aplicate) cu o atitudine critică, distructivă, învățată din „iubirea” maternă. În acest sens, profesia de jurnalist îi „vine ca o mănășă” ca un mijloc de revanșare față de un spațiu politic defect, care, în mod indirect, i-a influențat viața. Din această poziție autoritară, protagonistul va repeta niște tipare comportamentale relaționale de influență și intimidare. Și grație acestei re poziționări psiho-afective (nu mai este victimă, ci agresor), se va valida inclusiv rememorând părțile vulnerabile, integrându-le. Nevoia recuperării conținuturilor dureroase din amintiri vine și din necesitatea de a-și contura o individualitate și unicitate aparte, numită chiar ființare: „Într-o zi, așadar, la ai mei douăzeci și cinci de ani, am realizat brusc că încă nu exist. Nu, nu a fost așa. Mai întâi am avut revelația că parcă ar trebui să ființez Eu, unicul, irepetabilul, ca în clipa următoare să constat că nu sunt decât unul produs pe bandă rulantă prin metoda realismului socialist... (p. 40)”; [sunt] „un produs de seamă al părinților, școlii, televizorului, cărților, opiniei publice. (...) reușisem să ajung o figură de plastelină maleabilă” (Cheianu, 2020, p. 41).

Una dintre cauzele sentimentului de „neființare” a protagonistului este lipsa fundamentului narcisic ce se formează din fragedă pruncie. Înțelegem prin narcisism – iubire de sine, „baza fundamentală a tuturor ființelor omenești, baza care, ca să fie un sprijin bun, o susținere solidă, trebuie să fie bine echilibrată între iubirea de sine și iubirea de ceilalți. (...) se manifestă prin afecte fericite precum

mulțumirea de sine, convingerea de a fi demn de interes și de iubire, certitudinea că-și merită partenerul și poziția socială” (Vecchiali, 2024, p. 26). Or, tocmai, în cazul lui Dan Mătășaru, toate aceste elemente-cheie ale procesului de înființare lipsesc. Violența, fizică și psihologică, continuă este singurul limbaj de comunicare dintre copil și părinți, încât figurile parentale apar în roman drept **Ea** și **El**, instanțe străine, reci, respingătoare, periculoase pentru conștiința personajului, amintirea cărora trezește o angoasă a distructivității: „Cum nu simte că la capătul acestei bătaii o să fim doi străini-străini?! Doar nu ne avem pe lume decât unul pe celălalt! Chiar nu-și dau seama că n-o să mai ajungem niciodată o mamă adevărată și un fiu adevărat?” (p. 105). Astfel, persoanele îngrijitoare ale copilului devin, de fapt, obiecte persecutorii, personajul se simte într-o amenințare continuă fizică și psihică, cât este copil, și devin „niște fantome” în prezentul adultului. Violența, în copilărie, era nu doar o metodă de pedepsire a celui care a greșit, dar și o formă de „iubire”: „Bătaia este ceva ce arată că părinții țin la copii” (p. 106); o formă de relaționare: „bătaia este mereu prezentă. Începe de la grădiniță și până la bătrânețe. Până la moarte. Orice om fie dă, fie încasează. Părinții se bat între ei și bat copiii. Copiii se bocănesc unii cu alții. Profesorii bat elevii și propriii copii. Toți – și părinții, și profesorii, și copiii – bat animalele” (p. 107).

Un alt factor distructiv este constituit din fluctuațiile psiho-emoționale ale mamei („în fiecare dimineață este o străină și eu până seara trebuie să fac o mamă din ea”) (p. 60), din manipulările ei relaționale față de fiul care nu avea voie să fie preiten cu tatăl, în caz de ceartă între părinți („mă împrietenesc cu mama și mă disprietenesc cu tata”) (p. 39), prefăcătoria ei *în* și *în afara* familiei, condiționarea iubirii părintești, ura și frica ca sens familial („eu nu pot să-l urăsc mai tare decât îl urăsc. Mai rău este să știu că mă așteaptă încă atâția ani de ură și de prefăcătorie”) (p. 12). Acestea și încă multe alte atitudini mortificatoare ale părinților anulează prin devalorizare identitatea copilului, întrucât Erik H. Erikson explică: „Mama creează în copil un sentiment de încredere prin intermediul unui tip de îngrijire care, în esența sa, combină grija profundă pentru nevoile specifice ale copilului cu un sentiment ferm de încredere personală și care se manifestă într-un cadru bine cunoscut, acela al stilului de viață propriu culturii din care provin mama și copilul. Acesta constituie baza viitorului sentiment de identitate al copilului, care mai târziu va fi format dintr-un sentiment de a fi «în regulă», de a fi el însuși și de a deveni ceea ce ceilalți au încredere că va deveni” (2015, p. 305).

Din nevoia de supraviețuire în fața agresivității, se întâmplă o disociere a sinelui personajului Dan Mătășaru în „sine adevărat” și „sine fals” sau îngrijitor (Winicott). Sinele fals are menirea să-l apere pe cel adevărat, retras în inconștient – „acest sine cu rol de îngrijitor ajunge să se identifice, de obicei, cu mintea, lăsând sinele real să lăncezească în corp, cu acțiuni astfel psihosomatice” (Kalsched, 2021, p. 28). Mai ales că acest mecanism de apărare primar e unul

colectiv și se „învață” din clasele primare. La școală, elevului i se cere să se exprime fals apreciativ despre familie, copilărie, mamă, vecini, reprimând în acest fel simțirea și durerea autentică. E un exercițiu prin care protagonistul intuiește degrabă că emoțiile asociate acestor evenimente traumatizante sunt o „greșeală” personală, că el are o dificultate de integrare în familia sa. Altfel spus, se deprinde să supraviețuiască prin disociere de autenticitatea sa ontologică, neglijând componenta afectivă. De aici apare și nevoia de a scrie un eseu **Frumos pentru lume și altul Adevărat pentru sine**: „La școală ni se pretinde să scriem frumos. Adică pe placul adulților. E destul să compui ceva de parcă ar fi scris un adult și sunt așa de mulțumiți” (p. 15).

Un alt atac asupra eului este scindarea sinelui în **eu – acasă** și **eu – la școală**. Partea afectivă e reprimată și nevalorificată din cauza invalidării repetate din partea părinților, partea intelectuală este explorată și aprieciată de profesori, de unde deprinde că aceste două componente ale ființei sunt incompatibile în același timp – una o afectează pe alta: „La școală sunt eminent și stau pe tabla de onoare. Acasă sunt un copil ca oricare altul. (...) Sunt fix ca prietenii mei din mahala, Volodea, Nicu și Vanea. Pe care mama și tata se întâmplă să mi-i dea drept exemplu. Că își ajută părinții mai bine decât mine” (p. 60) „E clar că acasă nu m-ar pune pe un panou de onoare, cum stau la școală. «Nu cumva te crezi bun de pus la icoane?, îmi repeta Ea», (p. 61). Aceste disonanțe subtile dintre afectivitate și intelectualitate au surpat pentru totdeauna încrederea în sine și în ceea ce face, având îndoieli față de orice text scris, față de succesul acestuia: „El – liniștit la ai lui nici treizeci de ani, eu – devorat de dubii la ai mei peste cincizeci!” (p. 138), e ceea ce Jung numea „ego-afect care sare de acolo acolo ca o minge ping-pong, alternând între inflație și depresie” (Kalsched, 2021, p. 191). Așadar, în miezul ființei este umilit și rușinat de *ceea ce este în esență*, iar în exterior, la școală, este lăudat și apreciat pentru capacitățile sale mintale, ceea ce determină ca la maturitate să-și valorifice abilitățile intelectuale de jurnalist cu încredere aproape cu toată furia durerii, însă să nu lege relații de iubire, din cauză că-i lipsește experiențele dragostei sănătoase. În acest caz e clar că „Sufletul nu poate să crească și să se dezvolte în personalitatea fragmentată. Mediul său preferat este integritatea psihosomatică, în care toate atributele personalității sunt văzute ca parte a unui tot” (*Ibidem*, p. 40).

Astfel, pentru băiețelul Dan, „Copilăria este să aștepti să încetezi a mai fi copil. Numai timp pierdut și nervi. (...) Niciuna din zilele acestea nu se va mai repeta, totul rămâne aici fără nici un folos. Chiar nu văd ce rost are viața de copil, toată copilăria asta. Urăsc să fiu mic, urăsc neputința mea, urăsc să știu că de mine nu depinde nimic” (p. 16). Constată însă degrabă, că experiențele traumatiche i-au modelat deja ființa, personalitatea și modul său de a (se) iubi. Kalsched explică că „Odată ce a experimentat durerea insuportabilă cauzată de traumă, inteligența care

formează sistemul defensiv vrea să evite suferința necesară pentru a se înființa, experiență absolut necesară pentru ca inocența să câștige experiența” (2021, p. 40). De aceea, viața de adult se va baza doar pe abilitățile sale intelectuale, pe sinele fals, și nu pe componenta afectivă, sensibilă, pe sinele adevărat.

Jurnalistul Dan Mătășaru ajunge să comită fapte extreme, să impresioneze pe cei din jur cu forța sa creativă și curajul de jurnalist neînfricat, care va scoate adevărul la iveală în ciuda amenințărilor și cu riscuril de a-și pierde viața. Acestea „umpleau” vidul interior cu validări și confirmări din exterior: „A fost bine că într-un moment atât de delicat mă simții consolată de «simpatia poporului». Asta îmi face bine mereu, nu mă mai satur să fiu recunoscut și salutat pe stradă. (...) Și mă tem că am făcut un fel de dependență de aceste semne de prețuire” (p. 24). Chiar și întâlnirea cu SIS-ul are același sens de a-și re-construi stima de sine desființată de mama, pentru că de mic a învățat că „iubirea” și locul în lume trebuie meritat zilnic, uneori făcând lucruri extrem de periculoase, cum era, de exemplu, furatul de la colhoz: „... mi-au strâns mâna mai cald decât și-o pot permite niște funcționari ai unui stat corupt. Iar unul a îndrăznit să-mi zică: «Faceți în continuare ce ați făcut până acum, că faceți bine!». Nu-mi trebuia mai mult de la ei, puteau nici să-l mai caute pe cel care îmi trimisese semnalul. Eram gata de noi isprăvi eroice. Mai aveam nevoie de o scurtă plimbare pe bulevardul central al capitalei, pe care o și făcui. Asta pentru a-mi oferi alte semne de atenție, zâmbete și străngeri de mână culese de la trecători astfel ca actul terapiei să se desăvârșească” (pp. 27-28).

Grandomania dezvoltată este un mecanism de apărare în fața căderii psihice, pentru că „Omul este ferit de depresie numai atunci când stima lui de sine se bazează pe autenticitatea propriilor sentimente și nu pe posesia unor calități” (Miller, 2013, p. 45). Însă aceste *dependențe de iubire* însușite nu mai sunt valide și eficiente și în cazul relațiilor afective, amoroase, pentru că iubirea vine dintr-o acceptare sinceră de sine și abilitatea de a se oferi pe sine celuilalt. În acest sens, alegerile iubitelor se făceau, potrivit complexului oedip, în bază tiparului afectiv matern internalizat. Se atașa de femei căsătorite, parțial accesibile, care apropie, apoi resping, iubesc apoi umilesc, în loc de afecțiune oferă doar sex și perversiune, iubesc până la sugrumare: „În relațiile astea înseamnă acte sexuale supraomenești, dar fără capacitatea de a se oferi pe sine așa cum ar presupune o relație creativă. Pentru că i-au lipsit căile normale de creștere a stimei de sine, care înseamnă relații iubitoare cu părinții” (Kalsched, 2021, p. 191). În locul iubirii de sine se află rușinea ontologică. Cercetătorii Ciccone și Ferrant mai numesc acest tip de afect „rușine albă” care „afectează totalitatea ființei și duce la dispariția persoanei». Acești autori adaugă că aceasta poate deveni cronică: «dispariția de sine în ochii celorlalți și în ochii proprii include dezintegrarea legăturii sociale. Rușinea albă este depersonalizată în sensul clinic al termenului»” (*Ibidem*,

p. 16, *trad. n.*). Prin urmare, rușinea ontologică sau rușinea albă devine o condiție a existenței umane și pentru că eul nu are resurse interne să se elibereze, acceptă umilința, ura de sine, negarea sinelui drept o sentință irevocabilă, de la început interioară, apoi manifestată și în societate: „Chiar dacă își are probabil rădăcinile într-o condamnare socială sau intrafamilială, rușinea ontologică nu mai pare a fi legată de o situație socială dureroasă. Ea este atât de interiorizată, încât disprețul social nu poate decât să o consolideze. Acesta este motivul pentru care nu ne putem răscumpăra. Pedepsa, chiar și de-a lungul întregii vieți, nu este niciodată suficientă” (Anciet, 2013, *trad. n.*).

Astfel, dacă de-a lungul romanului, Dan Mătăsaru balansează între dependența de iubire și ura față de femeile cu care leagă relații intime, atunci spre finalul acestuia prăbușirea ontologică a personajului este inevitabilă. El ar fi suportat manipulările afective, dar nu și abandonul. Respingerea blondei a declanșat teroarea morții în sufletul personajului și pentru că simțea că nu va suporta psihic să fie abandonat (mama l-a mutilat psihic continuu, dar fără abandon), a luat-o pentru sine, printr-un act de introiecție (integrarea părții generatoare de plăcere din exterior în interior), omorând-o: „Gândul că nu mai are nicio scăpare mă umplea de durere și voluptate. O milă pătrunzătoare îmi ardea pieptul, voiam ca totul să dureze cât mai mult, să nu sfârșească niciodată...” (p. 148).

Epilogul romanului repezintă o conectare a eului la adevărul său profund, o conștientizare dureroasă a rupturilor sale ființiale care i-au blocat dezvoltarea armonioasă a personalității. În mod deosebit, revelația construcției sale psihice i-o conferă interpretarea exhaustivă a psihanalistului. Vocea acestuia așază pe o axă cauză-efect toată viața. În acest punct, se înnoadă într-un sens cele două linii narrative: „La ai tăi cinzeci de ani să afli că nu ești decât prelungirea celui care erai la școală. Și că trebuie, în sfârșit, să te schimbi, să evoluezi, să te maturizezi. (...) Credeam că nu țin minte nimic din ce mi s-a întâmplat până la șase ani, ca să aflu că sunt țesut în totalitate din acele amintiri. Să crezi că lupti cu niște guvernanți-mafioți și să afli că te războiești, de fapt, cu ne-dragostea mamei” (p. 137). În același timp, prin sugrumarea, omorul premeditat al fostei iubite, Dan Mătăsaru își sugrumă propria feminitate atât de otrăvitoare; e o expresie a deznădejdiei și a răzbunării împotriva durerii înăbușitoare. Odată distrusă, fosta iubită – proiecția mamei, este „îngropată” în durerea produsă de Ea: „Și ziarul nostru a ieșit cu poza Ei pe pagina noastră” (p. 149).

În concluzie, romanul *Dependența*, de Constantin Cheianu reflectă artistic prăbușirea ontologică a protagonistului Dan Mătăsaru din cauza răniilor narcisice profunde din copilărie și a rușinii de sine. Deși jurnalismul și curajul i-au oferit celebritate, făcându-l vizibil și „conectat” cu multă lume, componenta afectivă

rămâne neacoperită, nedezvoltată suficient pentru a se iubi pe sine și pe celălalt. Din aceste carențe psiho-afective, personajul va dezvolta niște „substituții” ale iubirii – aprecieri profesionale și personale pentru calitățile intelectuale, relații intime perverse cu femeii față de care nu se atașează afectiv. Toate acestea însă se dovedesc niște repetări comportamentale ale „iubirii” dintre mamă și fiu, o relație toxică ce a zdrobit stima de sine individuală, sentimentul de integritate identitară și de confort interior, familial.

Referințe bibliografice:

1. ANCIET, Pierre. L'honte d'exister. *Alter* [online]. Volume 7, Issue 1, January–March 2013, pp. 46-55. Disponibil: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1875067212000788?via%3Dihub> [citată 22 iulie 2024].
2. CHEIANU, Constantin. *Dependența*. Chișinău: Cartier, 2020.
3. ERIKSON, Erik H. *Copilărie și societate*. Traducere de Mirela Badea, Brandusa Popa. București: Trei, 2015.
4. KALSCHED, Donald. *Trauma și sufletul. O abordare psiho-spirituală a dezvoltării umane și a întreruperii sale*. București: Herald, 2013.
5. MILLER, Alice. *Drama copilului dotat. În căutarea adevăratului sine*. București: Ed. Herald, 2021.
6. VECCHIALI, Héléne. *Tragedia salvatorilor sau despre nevoia arzătoare de a fi iubit*, Traducere din limba franceză de Nicolae Constantinescu. București: Philobia, 2024.

Notă: Articol elaborat în cadrul subprogramului de cercetare 010301 „Perspective interdisciplinare asupra fenomenelor de confluență și de confruntare în domeniile lingvistic, literar și folcloric în spațiul basarabean ca limes civilizațional și frontieră geopolitică”, Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” al USM.